

Vaststelling van de Wet Oorlogsstrafrecht alsmede van enige daarmee verband houdende wijzigingen in het Wetboek van Strafrecht, enz.

2258

no. 154

**VOORLOPIG VERSLAG VAN DE COMMISSIE VAN RAP-
PORTEURS over het ontwerp van wet houdende vaststelling
van de Wet Oorlogsstrafrecht alsmede van enige daarmee ver-
band houdende wijzigingen in het Wetboek van Strafrecht, het
Wetboek van Militair Strafrecht en de Invoeringswet Militair
Straf- en Tuchtrecht.**

De overweging van dit wetsontwerp in de afdelingen der Kamer heeft geleid tot de volgende opmerkingen.

Vele leden juichten de indiening van dit wetsontwerp toe. Zij deelden het standpunt, dat met nadere voorzieningen ter zake van het oorlogsstrafrecht niet langer mocht worden gewacht. In de eerste plaats waren zij deze mening toegedaan, omdat intijds zoveel mogelijk moet worden voorkomen, dat andermaal inbreuk wordt gemaakt op den rechtsregel: geen straf zonder daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling. In de tweede plaats namen zij bovenbedoeld standpunt in, omdat men in de normen van onze strafwetgeving en in de daarbij bedreigde straffen een richtsnoer moet kunnen vinden voor zijn gedrag onder voor de rechtsorde zo ingrijpende omstandigheden als oorlog en bezetting.

Uit den tekst van het wetsontwerp blijkt, aldus deze leden, dat profijt is getrokken van de ondervinding, opgedaan in de oorlogsjaren en bij de daarna gevolgde berechting van dezulken, die destijds het vaderland en den landzaat hebben verloochend. Dat het ontwerp niet eerder was ingediend, konden zij billijken, aangezien er voldoende tijd moest worden gelaten om de ervaringen en de gevoelens uit die dagen te laten bezinken.

Grote waardering hadden de leden, hier aan het woord, voor het werk, door de Commissie-Donner verricht. Zij constateerden met voldoening, dat in de Memorie van Toelichting alle problemen, welke bij de onderwerpelijke aangelegenheid aan de orde konden komen, op uitnemende wijze zijn gesteld en toegelicht, en dat de oplossing, er aan gegeven, op overtuigende wijze is gemotiveerd. Met veel instemming hadden zij voorts kennis genomen van de diepgaande beschouwingen, geleverd in het Voorlopig Verslag van de Commissie van Voorbereiding uit de Tweede Kamer, in de daarop gevolgde Memorie van Antwoord en tijdens de openbare beraadslaging in de Tweede Kamer.

Een bezwaar tegen de ontworpen regeling achtten zij, dat deze te ingewikkeld en te weinig overzichtelijk is. Te recht huns inziens is in de Tweede Kamer hetzelfde geopperd. Niettemin waren zij bereid, het wetsontwerp te aanvaarden. Het opstellen van een minder gecompliceerde regeling zou opnieuw veel voorbereiding eisen en dus tot uitstel leiden; verder verdient het wellicht aanbeveling, met een meer eenvoudigen opzet te wachten, totdat de ontwikkeling van het oorlogsrecht en van het militair strafrecht verder zou zijn voortschreden.

De omstandigheid, dat het oorlogsrecht nog niet in algemeen aanvaarde concrete regels is vastgelegd, had de hier aan het woord zijnde leden aanvankelijk enigszins huiverig doen staan tegenover de bepaling in artikel 8 (onder artikel I), hetwelk strafbaar stelt schending van de wetten en gebruiken van den oorlog, omdat voor strafbaarheid opzet niet zal zijn vereist. Zij waren echter tot de slotsom gekomen, dat het bezwaar, aan het ontbreken van dat vereiste verbonden, minder ernstig is dan bij de eerste kennisneming van bedoeld voorschrift het geval schijnt te zijn. Immers, wordt het ontwerp tot wet verheven en vindt deze wet toepassing, dan zal niemand wegens schending van de wetten en gebruiken van den oorlog worden veroordeeld zonder dat er ernstige schuld bij hem aanwezig blijkt. Het eisen van het bewijs van opzet zou — naar de mening van de hier aan het woord zijnde leden — vele schuldigen hun gerechte straf kunnen doen ontgaan.

Ook bij de vaagheid van de delictomschrijving van voren vermeld artikel 8 meenden deze leden zich te moeten neerleggen. Zij deelden de opvatting, dat een meer gespecificeerde delictomschrijving thans nog niet mogelijk is, en dat aan den anderen kant strafbaarstelling van de misdrijven, vallende onder het artikel, niet achterwege mag blijven. Wel achtten zij het dringend nodig, dat niet alleen aan de militairen bij hun opleiding inzicht zou worden verschafd in de wetten en gebruiken van den oorlog, alsmede in de rechten en plichten, voor hen daaruit voortvloeiende, doch dat ook spoedig zou worden bevorderd een goede voorlichting ter zake aan de burgers. Intussen erkenden zij, dat een en ander geen gemakkelijke taak zal wezen. Eensdeels moeten, aldus die leden, in tijden van oorlog en bezetting de in moeilijkheden verkerende ambtenaar en burger enig houvast hebben; anderdeels moet worden voorkomen, dat in te concrete, op het oorlogsrecht gegronde, instructies regels worden gegeven voor andere omstandigheden dan zich in werkelijkheid voordoen.

De leden, hier aan het woord, betreurden, dat in de omschrijving van de misdrijven, bedoeld in de artikelen 6 en 7 (onder artikel I), bij welke delicten de dader gebruik maakt van macht, gelegenheid of middel, hem door den vijand geboden, is weggelaten: „of door het feit der vijandelijke bezetting (geboden)”. Gelijk ook reeds in de Tweede Kamer was betoogd, kwamen deze woorden voor in artikel I, onder 2, van het Besluit Buitengewoon Strafrecht. Wordt het ontwerp in zijn huidigen tekst tot wet verheven, dan is de vrees gewettigd, dat dientengevolge plegers van wandaden, welke duidelijk behoren tot het type van de delicten, in de boven vermelde twee artikelen strafbaar gesteld, de ook hun toekomstige bestraffing en berechting niet zullen erlangen.

Nog brachten de hier aan het woord zijnde leden de vraag ter sprake, of de mogelijkheid van oplegging van de doodstraf beperkt had moeten blijven tot gevallen, waarin naar het oordeel van den rechter de veiligheid van den staat (of van de maatschappij) de toepassing van die straf vordert. Te dier zake deelden zij het standpunt dergenen, die zich in de Tweede Kamer tegen die beperking hadden verzet. Naar hun gevoelen zijn er misdrijven, zó ernstig en voor de rechtsorde zó gevaarlijk, dat vergelding er van door de doodstraf is gerechtvaardigd en nodig kan zijn. Dat de doodstraf voor bepaalde misdrijven een adaequate vergelding vormt, achtten zij wel is waar op zich zelf niet een voldoende motief om op die misdrijven zulk een straf te stellen, doch daarnevens moet volgens hen worden bedacht, dat de bedreiging en de oplegging van deze straf ook voor de handhaving van de rechtsorde nodig kunnen zijn. Beperking nu tot de gevallen, waarin de veiligheid van staat of maatschappij toepassing van de doodstraf vereist, zou huns inziens aan de bedreiging met die straf de preventieve werking, haar toegedacht, goedgeels ontnemen.

Sommige leden sloten zich aan bij de hulde, aan de Commissie-Donner gebracht. In het algemeen konden deze leden zich met den inhoud van het aanhangige wetsontwerp verenigen, al kon dit hun niet in allen dele voldoen.

De leden, hier aan het woord, verklaarden, tegenstanders te zijn van de doodstraf in het commune strafrecht. Het verheugde hen, oat de Regering hetzelfde standpunt inneemt. Zij erkenden nochtans, dat in tijd van oorlog de doodstraf niet kan worden gemist. Zij verbonden hieraan evenwel de opmerking, dat de mogelijkheid van toepassing van die straf een uitbreiding zal ondergaan, als men in een vergelijk treedt met de bestaande bepalingen van het Wetboek van Militair Strafrecht, en wel doordat bij artikel III van het wetsontwerp een wijziging wordt aangebracht in artikel 45 van genoemd Wetboek, bij welke laatste het opleggen van de doodstraf er van afhankelijk was gesteld, of de veiligheid van den staat zulks eiste. De hier aan het woord zijnde leden achtten dit een wijziging van principiële aard, omdat het element van beveiliging van de staatsgemeenschap, hetwelk in meervermeld Wetboek is opgenomen, er door wordt prijsgegeven. Het betoog, op blz. 5 der Memorie van Toelichting geleverd, duidt, aldus deze leden, in die richting. Immers, het behelst, dat de verruiming van de moraal in tijden van oorlog heeft geleid tot misdrijven van zo gruwelijken aard en tot zulke afschuwelijke gevolgen, dat de hoogste repressie van ons strafrecht, t.w. de levenslange gevangenisstraf, daarvoor geen adaequate straf meer vormt. Ook in het Besluit Buitengewoon Strafrecht trouwens was, zo vervolgden zij, verruiming van de toepassing van de doodstraf mogelijk gemaakt.

De leden nu, hier aan het woord, achtten de vraag gewettigd, of de ervaring, met bedoeld Besluit opgedaan, de handhaving van de daarin opgenomen bepaling rechtvaardigt.

Te dezen opzichte stelden zij, dat in den eersten tijd na de beëindiging van de vijandelikheden het rechtsgevoel van de bevolking zich geheel kon verenigen met het toepassen van de doodstraf op de ernstigste oorlogsmisdadigers. Nu de oorlogs- en bezettingstijd echter al weer geruimen tijd achter ons ligt, begint er, zo vervolgden zij, bij velen zekere tegenzin te ontstaan tegen het alsnog toepassen

van de doodstraf op feiten, in dien tijd begaan. Mocht ook bij den rechter die stemming opkomen, dan heeft dit derhalve ten gevolge, dat de misdadigers naar verschillenden maatstaf worden berecht, naar gelang de berechting van een zaak terstond of zeer spoedig na het gepleegde feit geschiedt dan wel jaren later. Het valt niet te loochenen, dat een dergelijke wijziging van de stemming bij den rechter waarneembaar is, niet alleen ten opzichte van de toepassing van de doodstraf, doch ook ten aanzien van andere straffen. De leden, hier aan het woord, achtten dit bovendien tot op zekere hoogte in overeenstemming met de beginselen, in ons Wetboek van Strafrecht neergelegd, welk wetboek de verjaring van het recht tot strafvordering kent. Die wijziging van stemming is een overgang daarheen.

Deze leden betreurden de verwerping van het amendement-Donker. Zonder de redactie er van in alle opzichten voor hun rekening te willen nemen, waren zij toch van mening, dat daarin zekere beperking van de toepassing van de doodstraf was gelegen, welke in overeenstemming is met de beginselen van ons Strafwetboek. Zij erkenden, dat de beperking, thans in het Wetboek van Militair Strafrecht neergelegd — dat de veiligheid van den staat de toepassing moet eisen —, te streng is; het amendement-Donker had die toepassing dan ook willen verruimen. Mitsdien zouden zij er de voorkeur aan hebben gegeven, zo de bepaling, hier in het geding, aldus was geredigeerd, dat het vergeldingselement er minder scherp in tot uitdrukking was gekomen. Naar de hier aan het woord zijnde leden constateerden, is in de Memorie van Toelichting onvoldoende gemotiveerd, dat op de oorlogsmisdadigers en de politieke delinquenten niet de beginselen kunnen worden toegepast, waarvan de moderne strafrechtspleging is doortrokken. Was daarvan wél een deugdelijke motivering gegeven, dan ware er voor hen wellicht reden tot nadere overweging van deze aangelegenheid geweest. Met het denkbeeld van de doodstraf als vergeldingsmaatregel konden zij zich echter niet verenigen. Voor het overige stemden zij in met de wijziging, welke van regeringswege in het wetsontwerp was aangebracht en er toe strekt, bij een veroordeling tot de doodstraf eenstemmigheid te eisen. Geen rechter behoort zich huns inziens aan de verantwoordelijkheid hiervoor te onttrekken; het bezwaar, dat één principiële tegenstander van de doodstraf in een rechterlijk college, als in dit wetsontwerp wordt bedoeld, de toepassing daarvan onmogelijk zou kunnen maken, konden zij niet aanvaarden. Voor een principiële tegenstander van die straf is naar hun gevoelen in zulk een college geen plaats.

De leden, hier aan het woord, achtten de omschrijving van hulpverlening aan den vijand in de voorgestelde artikelen 102 e.v. van het Strafwetboek te ruim, vooral nu, blijkens blz. 19 der Memorie van Antwoord, naar de mening der Regering daaronder moet worden begrepen het aanvaarden van het burgemeestersambt in een kleine gemeente. Naar het gevoelen van deze leden moeten dergelijke handelingen veeleer worden beschouwd als tribunaalzaken, welke te recht buiten dit wetsontwerp zijn gehouden.

Zij beaamden, dat de term „schending van de wetten en gebruiken van den oorlog”, in artikel I (artikel 8) van het wetsontwerp neergelegd, vaag is. Daardoor zal ook de al of niet strafbaarheid van het doodschieten van gijzelaars niet worden uitgemaakt. Hieraan is echter niet te ontkomen. De bedoelde bepalingen — ook die, neergelegd in het Landoorlogreglement — hebben nu eenmaal vaak een vage redactie. Daarom hadden de hier aan het woord zijnde leden tegen de opneming van een bepaling, als hier is voorgesteld, dan ook geen bezwaar.

Enkele leden sloten zich aan bij de beschouwingen van het lid der Tweede Kamer den heer Stokvis. (Vgl. *Handelingen*, zitting 1951—1952, blzz. 2248—2250.) Zij behielden zich voor, bij de openbare beraadslaging over dit wetsontwerp daarop nader terug te komen.

Verscheidene leden hadden met grote belangstelling kennis genomen van een artikel van Dr L. M. Rollin Couquerque, getiteld: „Wetsontwerp Oorlogsstrafrecht” (vgl. „Militair rechtelijk Tijdschrift”, deel XLIV, jaargang 1951, blzz. 521—541). Met voldoening stelden zij vast, dat de algemene beschouwingen, in dit artikel geleverd, in menig opzicht overeenkomen met het regeringsstandpunt, en wel voornamelijk daar, waar de nadruk wordt gelegd op het internationale karakter van het oorlogsstrafrecht. Wat de opmerkingen van den schrijver over de onderscheidene artikelen van het wetsontwerp betreft, spraken zij de hoop uit, dat de Regering daarmee rekening zou houden, wanneer te zijner tijd het oorlogsstrafrecht opnieuw aan een herziening zou worden onderworpen.

Aldus vastgesteld den 5den Juni 1952.

WITTEMAN
SCHIPPER
VAN LIESHOUT
MOLENAAR.

2258

100 154 a

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS
over het ontwerp van wet houdende vaststelling van Wet Oorlogsstrafrecht alsmede van enige daarmee verband houdende wijzigingen in het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Militair Strafrecht en de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht.

Nadat het Voorlopig Verslag der Commissie aan de Regering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD

De ondergetekenden hebben met erkentelijkheid vernomen, dat vele leden de indiening van het onderhavige wetsontwerp toejuichten en dat het door de ondergetekenden ingenomen standpunt, dat zoveel mogelijk moet worden voorkomen, dat in geval van oorlog strafbepalingen met terugwerkende kracht moeten worden uitgevaardigd, door deze leden wordt gedeeld. Met de aan het woord zijnde leden achten de ondergetekenden het van belang, dat thans in de wet althans een aantal normen te vinden is, waaraan de Nederlander zich in geval van oorlog en bezetting te houden heeft.

Terecht wordt door de aan het woord zijnde leden opgemerkt, dat het noodzakelijk was het ontwerp eerst ten tijde van de beëindiging van de bijzondere rechtspleging in te dienen. Pas op dat moment kon van de voor- en nadelen, die de noodregeling had medeggebracht, een balans worden opgemaakt. De inhoud van het ontwerp is bovendien zo gewichtig en technisch zo ingewikkeld, dat de voorbereiding in de Commissie-Donner ongeveer anderhalf jaar tijd heeft gevraagd.

Het verheugt de ondergetekenden, dat de belangrijke en ingrijpende bepalingen, die dit wetsontwerp bevat, aanleiding gegeven hebben tot principiële beschouwingen bij het overleg met de Tweede Kamer. Van hun waardering voor de arbeid der Commissie-Donner hebben zij reeds in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer blijk gegeven. Zij willen deze betuiging van erkentelijkheid op deze plaats gaarne herhalen.

De ondergetekenden erkennen de juistheid van de opmerking van de aan het woord zijnde leden, dat de ontworpen regeling ingewikkeld is.

Zij is dit echter, omdat de materie, welke zij behandelt, ingrijpt in een vrij groot aantal regelingen o.m. het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Militair Strafrecht en de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht.

Zoals de ondergetekenden reeds bij de behandeling in de Tweede Kamer in de Memorie van Antwoord hebben tot uiting gebracht is het ook bij het volgen van een andere systematiek naar hun mening niet mogelijk tot een minder gecompliceerde regeling te komen. Daar in het bijzonder door de ontwikkeling der internationale verhoudingen een herziening van ons militair strafrecht in internationaal verband niet is uitgesloten, scheen het de ondergetekenden niet wenselijk naar aanleiding van het onderhavige ontwerp naar een principiële verandering van het systeem van ons militaire strafrecht te streven. Dit zou bovendien een belangrijke vertraging van de indiening van het ontwerp ten gevolge hebben gehad.

De ondergetekenden begrijpen, dat de verwijzing in artikel 8 naar de wetten en gebruiken van de oorlog, zonder dat deze wetten en gebruiken nader worden aangeduid, een zekere huivering bij de aan het woord zijnde leden heeft doen ontstaan. In het algemeen toch pleegt de strafwetgever de elementen van de strafbare feiten te omschrijven. Op het stuk van oorlogsmisdrijven was dit niet mogelijk. Het internationale strafrecht is, mede door de aandacht, die daaraan in internationaal verband gewijd wordt, nog zozeer in ontwikkeling, dat het bepaaldelijk onjuist zou zijn een gedetailleerde omschrijving van oorlogsmisdrijven op te nemen. Deze omschrijvingen zouden immers, naar zich laat aanzien, binnen korte tijd als verouderd moeten worden aangemerkt, terwijl het onmogelijk is een volledige inventaris van oorlogsmisdrijven op te stellen. Gelijk in de Memorie van Toelichting is uiteengezet, zou het stellen van de eis van opzet medebrengen, dat bewezen moest worden, dat de dader de geschonden norm van oorlogsrecht kende. Afgezien van de bewijsmoeilijkheden, die dit zou opleveren, zou het tot onbillijkheden leiden in gevallen, waarin dit bewijs niet geleverd werd, maar waarin zou komen vast